

20.1.2020

EOAK/3334/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen

EUROPARLAMENTTIVAALIEN VAALIJÄRJESTELYT, RIIHIMÄEN KAUPUNKI

1 OMA ALOITE

Määräsin kaksi eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiestä suorittamaan varsinaisena vaalipäivänä 26.5.2019 ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen satunnaisesti valituissa europarlamenttivaalien äänestyspaikoissa.

Eduskunnan oikeusasiamies on osa YK:n vammaissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota muun muassa vammaisten henkilöiden osallistumisen mahdollisuuksiin sekä toimitilojen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin seikkoihin. Vammaissopimuksen 29 artikla koskee nimenomaisesti osallistumista poliittiseen ja julkiseen elämään.

Ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen tarkoituksena oli selvittää äänestyspaikkojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta sekä tilojen yleistä järjestystä ja äänestystapahtuman sujuvuutta. Tarkastuksessa todetut havainnot ja sovellettavat oikeusohjeet ovat tarkastuspöytäkirjassa EOAK/2657/2019 [julkaistu oikeusasiamiehen verkkosivuilla].

Riihimäen kaupungissa tarkastettava äänestyspaikka oli kansalaisopisto (äänestysalue 1, Puistikko 5, Riihimäki). Äänestyspaikassa havaittiin tarkastuspöytäkirjassa todettuja puutteita.

Edellä todetun johdosta otin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi, oliko äänestyspaikkojen vaalijärjestelyt toteutettu asianmukaisesti.

2 SELVITYS

Oman aloitteeni johdosta hankittiin Riihimäen kaupungin keskusvaalilautakunnan selvitys ja kaupunginhallituksen lausunto. Niissä todettiin seuraavaa.

Riihimäen kaupungin keskusvaalilautakunta päätti kokouksessaan 15.8.2019 § 79 antaa seuraavan selonteon mukaisen selvityksen eduskunnan oikeusasiamiehen selvityspyyntöön.

Ennakkoäänestys

Riihimäellä on järjestetty ennakkoäänestys kolmessa ennakkoäänestyspaikassa eli kauppakeskuksissa Atomi ja Merkos sekä kaupunginkirjastossa. Kaikki vaalihuoneistot ovat esteettömiä ja invalidipysäköintipaikka tai -paikkoja on kiinteistöllä tai sen välittömässä läheisyydessä.

Sekä Atomin että Merkoksen ennakkoäänestyspaikalla oli käytössä erityinen vammaisten käyttöön tarkoitettu esteetön äänestyskoppi. Kaupunginkirjastossa ei sellaista ollut, mutta siellä äänestystilaan otettiin sisään vain yksi äänestäjä kerrallaan ja vammaisen äänestämistä varten oli paikalla siirrettävä äänestyssuoja. Apuvälinettä heikkonäköisiä äänestäjiä varten ei ollut yhdessäkään ennakkoäänestyspaikassa.

Vaalipäivän äänestys

Vaalilautakuntien kouluttaminen on tapahtunut yksinomaan keskusvaalilautakunnan sihteerin toimesta ja vastuulla. Muutoinkin kaikki vaalien käytännön toimittamisen järjestelyt on keskitetty sihteerin vastuulle ja hoidettavaksi.

Koulutusta on järjestetty vaalilautakuntien puheenjohtajille ja varapuheenjohtajille yhden kerran kulloinkin ennen kutakin vaalia. Vaalikoulutuksessa on kursorisesti käyty läpi oikeusministeriön vaalilautakunnille laatimaa ohjetta. Äänestyspaikan esteettömyydestä tai vammaisten äänestäjien huomioon ottamisesta ei ole erityisesti ollut koulutusosiota, vaan esteettömyydestä ja vaalipaikan järjestelyistä huolehtiminen on jäänyt yleismaininnalla puheenjohtajien vastuulle. Vaalivastuun tehtävästä on tarkemmin ollut koulutusosio.

Keskusvaalilautakunnan toimesta on kuhunkin vaalihuoneistoon toimitettu vaalien toimittamiseen tarvittavat tarvikkeet. Vammaisten äänestämiseen on järjestetty pahvinen pöydälle asetettava äänestysuoja. Apuvälinettä heikkonäköisiä äänestäjiä varten ei ole yhdessäkään äänestyspaikassa.

Kansalaisopistoa on käytetty vaaleissa vaalihuoneistona pitkään ja ainakin yli 10 vuoden ajan. Keskusvaalilautakunta on sihteerinsä mukaan lukien ollut siinä käsityksessä, että oppilaitosrakennus täyttää esteettömyyden vaatimukset. Tätä ei ole erikseen sihteerin toimesta tarkistettu.

Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa keskusvaalilautakunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä sihteeri tavanomaisella vaalipäivän äänestyspaikkakerroksellaan kokeilivat kansalaisopiston takaoven kautta kulkemista ja oven soittokellon huomioimista vaalihuoneiston sisällä. Vaalilautakunnan jäsen saapui soitosta avaamaan oven. Vaalilautakunnan puheenjohtajan kanssa keskusteltiin tässä yhteydessä pyörätuolikulkemisesta ja soittokellon äänen huomioimisesta.

Keskusvaalilautakunnan puheenjohtajat ja sihteeri totesivat tuolloin ongelmallisuuden luiskan kapeudessa oven avaamiseen ja oven avaamisen vaikeuden. Keskustelussa päädyttiin selvittämään tulevaisuudessa vaaleissa mahdollisuutta vaihtaa vaalihuoneisto lähellä sijaitsevaan melko vasta peruskorjattuun Harjunrinteen kouluun, jota kiinteistöä ryhmä kävi myös ulkoapäin tarkastelemassa.

Europarlamenttivaalien toimittamisen läheisyys ei kuitenkaan mahdollistanut vielä vaalihuoneiston vaihtamista. Kansalaisopistoa lukuun ottamatta on muissa kaupungin varsinaisen vaalipäivän vaalihuoneistoissa (7 kpl) esteetön kulkumahdollisuus joko suoraan rakennuksen edestä tai rakennuksen takakautta ja kulkuyhteydet on merkitty.

Erityisiä invapysäköintipaikkoja ei ole erikseen järjestetty vaaleja varten yhdellekään äänestyspaikalle. Kaikki vaalihuoneistot sijaitsevat julkisessa käytössä olevissa rakennuksissa, joten kiinteistöltä tai sen välittömästä läheisyydestä löytyy rakennuksen varsinaisen käyttötarkoituksen mukaan osoitettu invapysäköintipaikka tai -paikkoja.

Keskusvaalilautakunnan tietoon ei ole tullut eikä muutenkaan ole syytä epäillä yhdenkään äänestäjän vaalisalaisuuden vaarantuneen europarlamenttivaaleissa Riihimäellä.

Seuraavia vaaleja varten tarvittavat toimenpiteet

Keskusvaalilautakunta päättää ja ilmoittaa, että seuraavissa vaaleissa kansalaisopiston käyttämisestä vaalihuoneistona luovutaan ja äänestysalueen vaalihuoneistoksi varataan toinen liikuntaesteetön kiinteistö.

Samaten seuraavissa vaaleissa kaikille ennakkoäänestyspaikoille ja varsinaisen vaalipäivän äänestyspaikoille järjestetään esteettömät äänestyskopit ja apuväline heikkonäköisiä äänestäjiä varten.

Vaaliviranomaisten koulutuksessa tullaan erityistä huomiota kiinnittämään vammaisten äänestämisen esteettömyyteen ja sujuvuuteen äänestyspaikalla.

Samalla on tarpeen laatia tarvittavat menettelyohjeet ja sijoittaa näkyville merkityt kyltit kullekin äänestyspaikalle esteettömän äänestyksen ja mahdollisen äänestäjän avustamisen tarpeen turvaamiseksi. Vammaisten pysäköintimahdollisuudet alueella tarkistetaan erikseen.

Riihimäen kaupunginhallitus päätti kokouksessaan 26.8.2019 § 290 merkitä keskusvaalilautakunnan selvityksen tiedokseen ja lausui eduskunnan oikeusasiamiehelle, että kaupunginhallitus osaltaan valvoo, että keskusvaalilautakunnan selvityksessään päättämät ja ilmoittamat seuraavia vaaleja varten tarvittavat toimenpiteet toteutetaan.

3 RATKAISU

Europarlamenttivaalien äänestyspaikkojen tarkastuksessa tehtyjen havaintojen perusteella Riihimäen kansalaisopiston äänestyspaikassa oli todettavissa puutteita.

Eryteisesti huomiota kiinnitettiin siihen, että kansalaisopistossa sijaitsevaan vaalihuoneistoon oli hankala päästä sisään pyörätuolilla, eikä äänestystilassa ollut niin sanottua esteetöntä (invaimitoitettua) äänestyskoppia, jossa pyörätuolia tai muuta liikkumisen apuvälinettä käyttävä henkilö voisi vaivatta äänestää muiden katseilta suojattuna.

Pidän myönteisenä, että Riihimäen kaupunki ilmoitti ryhtyvänsä tarkastushavaintojen johdosta korjaaviin toimenpiteisiin ja muihin kehittämistoimiin. Saadun selvityksen mukaan seuraavissa vaaleissa kansalaisopiston käyttämisestä vaalihuoneistona luovutaan ja äänestysalueen vaalihuoneistoksi varataan toinen liikuntaesteetön kiinteistö. Samaten seuraavissa vaaleissa kaikille ennakkoäänestyspaikoille ja varsinaisen vaalipäivän äänestyspaikoille järjestetään esteettömät äänestyskopit ja apuväline heikkonäköisiä äänestäjiä varten.

Lisäksi selvityksen mukaan vaaliviranomaisten koulutuksessa tullaan erityistä huomiota kiinnittämään vammaisten äänestämisen esteettömyyteen ja sujuvuuteen äänestyspaikalla. Selvityksessä todetaan, että samalla on tarpeen laatia tarvittavat menettelyohjeet ja sijoittaa näkyville merkityt kyltit kullekin äänestyspaikalle esteettömän äänestyksen ja mahdollisen äänestäjän avustamisen tarpeen turvaamiseksi. Vammaisten pysäköintimahdollisuudet alueella tarkistetaan erikseen.

Edellä todetun vuoksi asia ei ole johtanut muihin toimenpiteisiin laillisuusvalvontani puitteissa, kuin että kiinnitän keskusvaalilautakunnan ja kaupunginhallituksen huomiota tarkastuspöytäkirjassa todettujen seikkojen aiheuttamiin ongelmiin esteettömyydelle ja saavutettavuudelle sekä vaalisalaisuuden turvaamiselle.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä toteamani Riihimäen kaupunginhallituksen ja keskusvaalilautakunnan tietoon. Pyydän välittämään ratkaisustani tiedon kunnan vanhus- ja vammaisneuvostolle. Lähetän ratkaisuni tiedoksi myös oikeusministeriölle.